

*View over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

БЪЛГАРСКИЯТ ОБЩ НАРОДЕН СТУДЕНТСКИ СЪЮЗ И ПОЛИЦИЯТА (1930 – 1934 г.)

Борис Боев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията има за цел да разкрие в най-общ план действията на полицията спрямо една от значимите български студентски организации през 30-те години на XX в. Използвани са документи от архивите на МВР и на Софийския окръжен съд, изследвания за БОНСС, полицията и тогавашната правораздавателна система. Разкриват се някои от основните методи за събиране на информация и за неутрализиране на дейността на Българския общ народен студентски съюз от страна на държавата и нейните репресивни органи. Дадени са примери за систематичното нарушаване на университетската автономия от страна на полицията, а също така и за популярността, която придобива БОНСС сред студентите въпреки преследванията и полулегалния статут на организацията. С оглед на изложените данни се поставя под въпрос демократичният характер (защитаван от голям брой съвременни историци) на управлението на Андрей Ляпчев и на Народния блок, по чието време възниква и развива дейност Българският общ народен студентски съюз.

Keywords: students' organizations, Bulgarian General National Union of Students, People's Block, repressive actions

Софийският университет и учащите се в него студенти са играли значима обществена роля през целия период на своето съществуване. Антисистемният, революционен дух, който е витаел сред младите българи, и по-специално сред студентите, е впечатлявал не един и двама наблюдатели на процесите, протичащи в българското общество. Такова е например възклицанието в „Български дневник“ на Иречек от ноември 1879 г., че цялата българска младеж е „червена“ (Иречек, 1930). До подобни изводи достига в своите мемоари и Александър Цанков. Разказвайки за студентските си години в Германия, той акцентира върху две свои главни впечатления: първо – „момзеновските разбирания и настроения“ сред част от германските професори, които гледали на славяните като на „тор за германската нива“ (Цанков, 2003); и второ – доминиращият сред германските студенти монархизъм и „респект към царствующата династия“, който е в пряко противоречие на настроенията сред българските и

руските студенти – „За разлика от нас и руските студенти републиканството и социализмът, изобищо левичарството, бяха свършено чужди на тия среди (има се предвид германските студенти)“ (Цанков, 2003).

На друго място в спомените си Ал. Цанков в обобщенията си излиза извън студентските среди, разсъждава за отношението на „немеца“ и на „българина“ към официалната власт. Ако за „немеца“ (с всичките условности на това понятие) полицията е власт, символ на дисциплина и ред, блюстител на закона, комуто гражданинът дължи подчинение, то „нашият“ (т.е. на „българите“ – пак с всичките условности на това широко понятие) менталитет според Ал. Цанков е друг: „стражарят, това е омразният представител, тиранин, похитителят на гражданските свободи“ (Цанков, 2003). Ал. Цанков отдава това отношение на българския народ (и в частност на студентите) към властта на наследството от „турското време“ (т.е. неприязънта на българите към османското владичество се е пренесла като неприязън и срещу властта в освободена България).

По-различно обяснение се опитва да даде проф. Михаил Арнаудов в своята „История на Софийския университет“. Той изтъква като голяма опасност за „нормалния живот в Университета“ периодически или най-непредвидено избухналите студентски вълнения и безредици, които бележат целия изследван от него период (1888 – 1938 г.). Проф. Арнаудов се опитва да обясни тези процеси със „слабата обща култура“ и „несигурните обществени отношения“ (Арнаудов, 1939).

За разлика от тези идеалистически тълкувания на историята на студентските борби в България („традицията“, „общата култура“ и т.н.) в марксистката историография е залегнало материалистическо обяснение на случващите се исторически процеси – най-общо казано, борбите на младежите, и в частност на студентите, се разглеждат като „реакция срещу класовото господство на капитала“ (Тодорова, Димитров, Генчев, 1987). Няма да навлизам в по-дълбоко изясняване на отделните тълкувания, само ще спомена, че по мое мнение до истината най-много се доближава марксисткото тълкуване за историческите процеси. Но и то, разбира се, има нужда от допълнителни уточнения и разяснения, ако не иска да увисне като клиширан, „овехтял“ израз без реално покритие.

Що се отнася до фактологията на студентските борби в България, тя е сравнително безспорна независимо дали се тълкува от марксистки, или немарксистки позиции. В този контекст особено се откроява „Историята на Софийския университет“ от проф. М. Арнаудов, който подробно описва студентските протестни движения срещу режима на Стамболов (Арнаудов, 1939), всеобщото възмущение и гняв от убийството на Алеко Константинов през 1897 г. (Арнаудов, 1939) и разбира се, студентската демонстрация срещу княз Фердинанд през 1907 г., която разтърсва цялата държава (Арнаудов, 1939).

Студентството се превръща в още по-значим обществен фактор след края на Първата световна война. Това се дължи, от една страна, на рязкото масовизиране на висшето образование. Проф. Ал. Цанков, като ректор на Университета в първите следвоенни години, посочва, че броят на студентите се увеличава 7 – 8 пъти и достига рекордната дотогава цифра от 9000 души (Цанков, 2003). Паралелно с масовизирането върви и радикализирането: *„Пертурбациите, които предизвика дългата война, дадоха своите отражения в живота на единствения университет в България. Студентите бяха доста разюздани, особено тия, които от фронта се озоваха в аудиторията. Дисциплина, ред и почит към професори, това почти не съществуваше. Нашите слушатели носеха в душата си недоволството и разложението, с което катастрофалната война беше подпечатала целия обществен живот“* (Цанков, 2003).

След преврата на 9 юни 1923 г., по време на управлението именно на Александър Цанков (1923 – 1926 г.), а впоследствие и на Андрей Ляпчев (1926 – 1931 г.), започва систематичното орязване на бюджета за образование, което води до нови сериозни студентски вълнения и стачки – през март 1924 г., декември 1928 г. и март 1929 г. Вълненията от 1929 г. дават решителния тласък към създаването на Българския общ народен студентски съюз, учреден една година по-късно – на 30 март 1930 г. Спорно е дали това е най-голямата и влиятелна студентска организация от този период (студентите националисти претендират, че техният Български национален студентски съюз е по-популярен); но е безспорно, че това е най-влиятелната противостояща на официалните власти студентска организация за целия период на своето съществуване. Самоопределящ се като „борческа антифашистка организация“ на „народното студентство“ и заявяващ в своята платформа, че ще се бори против „фашистката диктатура“ и за легализиране на тогава забранената Българска комунистическа партия (БОНСС. Документи и материали, 1971), БОНСС дава заявка за сериозни бъдещи проблеми с властта, и по-специално с нейния репресивен апарат.

Настоящата статия е посветена именно на ожесточения сблъсък между тази студентска организация и полицията в периода от създаването на БОНСС (30 март 1930 г.) до преврата на 19 май 1934 г. В следващите редове ще се опитаме поне в най-общ вид да очертаям какви методи на противодействие използва полицията за неутрализирането на студентите бонсисти.

На първо място, както отбелязват основните изследователи на историята на БОНСС – Добрин Мичев, Стойко Колев и Цвета Тодорова, през цялото негово съществуване до 1934 г. Българският общ народен студентски съюз не получава право на легално съществуване (Мичев, 1960) и е поставен в условия на полулегалност (Тодорова, 1988). Мотивите за това решение можем да открием в Архива на МВР. За всяка изминала година отдел „Държавна сигурност“ подготвя обобщителен доклад относно своята дейност и т.нар. „обекти

на политическата полиция“ (т.е. за партиите и организациите, чиято дейност се преценява като заплаха за властта). На първо място в тези доклади задължително са забранените със закон Българска комунистическа партия (БКП) и Български комунистически младежки съюз (БКМС). „Държавна сигурност“ обаче изтъква, че има и други прилежащи към тях организации с легален или полулегален статут (каквото е например БОНСС): *„Погрешно е да се смята, че комунистическото движение в страната обхваща само двете нелегални комунистически организации: Комунистическата партия и Комунистическия младежки съюз. В него влизат още и ония политически и обществени организации и течения, които имат една и съща с тях идеология, организация и тактика. Затова към комунистическото движение ще трябва да бъдат причислени, освен казаните две нелегални организации, но и Работническата партия (РП), Независимите работнически професионални съюзи (НРПС), Работническият младежки съюз (РМС), Българският общ народен студентски съюз, Вътрешната македонска революционна организация (обединена), Левицата на добруджанската емиграция, Съюзът на пролетарските безбожници, Левицата на некомунистическите професионални организации и др.“*⁽¹⁾. В друг свой доклад „Държавна сигурност“ мотивира по-обстойно твърдението за връзките на БОНСС и с БКП. На първо място – платформата на БОНСС според полицията възприема основните положения на комунизма, а издиганите от бонсистите лозунги за премахване на ЗЗД, за легализиране на БКП и БКМС, против империалистическата и антисъветска война и др. под. са лозунги на БКП и БКМС. На второ място – БОНСС още със създаването си, по оценка на полицията, започва да взема активно участие в „подготовката и изнасянето“ на всички акции, организирани от РП, НРПС и РМС (особено около 1 май). На трето място – полицията отбелязва, че бонсистите не просто участват в акциите на РП, НРПС и РМС, но и в много случаи „водят работниците при демонстрациите и митингите“, т.е. имат авангардна роля в уличната борба. На четвърто място (това задължително се споменава като най-важна характеристика във всеки полицейски доклад за БОНСС) – изтъква се, че именно чрез Българския общ народен студентски съюз „се създават интелигентски кадри на комунизма“. На пето място – БОНСС е окачествен като една „бойка организация, която води ожесточена борба с Българския национален студентски съюз и енергична агитация за привличане на студентството на страната на комунизма“. Поради всичко това в доклада за 1930 г. се заключава, че полицията трябва „да обърне по-голямо внимание на този студентски съюз“, наброяващ по техни данни около 200 човека²⁾.

Всъщност „голямото внимание“ на полицията съпътства БОНСС буквално от първия ден, от първия миг на неговото учредяване на 30 март 1930 г. Избраното по-рано през деня ръководство на Съюза обявява за неговото създаване на нарочен митинг пред кино „Уфа“ (намиращо се на бул. „Хр.Ботев“

в близост до дн. 32-ро СОУ). Там, по различни данни, се събират между 1000 и 3000 души. Студентското събрание е почти моментално разпръснато от полицията, арестувани са около 40 студенти, които впоследствие са бити и глобени с крупната за времето си сума от по 2000 лв. на човек.

По подобен начин се развиват събитията около честването на най-важния за бонсистите ден – Деня на Ботев, 2 юни 1930 г. Тогава, освен обичайните сблъсъци и арести по време на самото честване, полицията нанася и превантивен удар, като в навечерието на 2 юни извършва внезапни обиски и арести на бонсисти. Интернирани по родните им места са повече от 60 души, което е тежък удар за Съюза, от който той не може да се оправи дълго. Все пак БОНСС успява да организира още една крупна акция през първата година на своето съществуване – антинойска демонстрация на 27 ноември 1930 г. За нея има запазен доклад на VI групов началник от „Държавна сигурност“ – „Изложение по акцията на студентите от БОНСС по случай протеста против мирните договори“⁽³⁾. От него става ясно, че „Държавна сигурност“ получава информация от свои секретни сътрудници в Университета относно планираните действия на бонсистите. Благодарение на тези сведения полицията успява да предотврати два опита за студентски протести на територията на Университета и един извън него. Тук трябва да се отбележи, че през тези години университетската автономия, и по-специално недопускането на полиция на територията на Алма матер, е систематично и грубо погазвана. Било е нещо обичайно т.нар. „формена стража“ да нахлуе в някоя аудитория, да разпръсне събралите се студенти и да арестува най-дейните. Именно това се случва и на 27 ноември 1930 г.

Друга основна задача, която си поставя политическата полиция през този период, е установяването на ръководния състав на БОНСС – на Централното настоятелство и на секциите по факултети. В Архива на МВР могат да се открият най-различни списъци, като например списък на „*студентите комунисти, които са от най-активните в университета*“⁽⁴⁾. Това е донесение от таен сътрудник на полицията, фигуриращ не като име, а като номер – №26. Запазено е донесение от 4 ноември 1930 г. на друг таен сътрудник на полицията в Университета, подписал се като „В.“. Той разказва за свой разговор с бонсист, от когото е научил имената и адресите на някои от ръководителите на БОНСС, като отбелязва, че „*има още 12 души, на които имената още не съм научил*“⁽⁵⁾. Въз основа на такива донесения полицията си съставя цялостна картина за съответната организация и изготвя общи списъци на всички студенти комунисти, включващи освен техните имена още и факултета, в който се учат, и адреса, на който живеят⁽⁶⁾. Изготвят се и списъци на „*студентите в чужбина, принадлежащи към противодържавни организации*“, включващи освен имената още родното място и града, в който се учат⁽⁷⁾. Един от най-ценните списъци е този, в който към имената на съответните бонсисти са доба-

вени и кратки характеристики за всеки един от тях – например кой участва в писането на позиви, кой отговаря за организираните от БОНСС марксистко-ленински кръжоци по училищата, кой е касиер, кой се занимава с отпечатването на пропагандни материали на циклостил и т. н.⁸⁾

Тайните сътрудници на полицията следят буквално всяка стъпка, всяко действие на бонсистите. Донесения (или както също ги наричат – рапорти) се пишат дори за намерен оставен позив в читалнята на университетската библиотека или за това кой ходи до печатницата да взима готовите позиви.

Въз основа на цялата събирана информация от „Държавна сигурност“ се инкриминират (най-често по чл. 6, 7 и 19 от Закона за защита на държавата) голяма част от печатните издания на БОНСС – техният вестник „Студентско знаме“ и издаваните по различни поводи позиви. В Архива на Софийския окръжен съд са запазени документи по редица дела срещу бонсисти от този период. Така например в дело № 92 от 1931 г. се обвинява бонсистът Минчо Телбизов, *„за гдето в град София, към края на месец май 1930 г. е написал и разпространил от името на комитета за отпразнуване на Ботъовден – 2 юни 1930 г., един позив „към народното студентство и всички бонсисти и бонсистки, към бедните учащи се, към работническата младеж и всички трудящи се“, с който позив подбужда ония, до които е отправен, към вражда и омраза както спрямо останалите слоеве на населението, така и спрямо установените от закона власти и с това може да постави на опасност обществения и правов ред на страната...“*⁹⁾.

Друг пример и заведеното дело № 178 от 1931 г. срещу главната редакторка на вестник „Студентско знаме“ – София Данон. Тя е обвинена, че е *„допуснала отпечатването на изразите: „Поздравява възторжено революционното освобождение на всички потиснати работници“ (из протеста, изпратен от Бордо), както и на изразите: „Борците за Парижката комуна и героите на Руския Октомврий са примери за борящите се поколения срещу фашизма. Вие, окованите другари, сте за нас един завет и революционен пример“, затова защото оправдава, одобрява и възхвалява насилствената промяна, съпрежжена с престъпления, на установените от законите правен и икономически строй на държавата. Чрез поместените дописки обвиняемата С. Я. Данон оправдава, одобрява и възхвалява революционна дейност на политическите затворници, някои от които са наказани по чл. 2, 3 и пр. от ЗЗД и възхвалявайки тия техни престъпни деяния, тя ги сочи като революционен пример“*¹⁰⁾.

При наличието на всички тези репресивни мерки е впечатляващо, че БОНСС не само не е унищожен, но дори се засилва: в доклада на „Държавна сигурност“ – „по комунистическото движение“ за 1931 г. – се отчита, че нараства влиянието на Българския общ народен студентски съюз сред студентството и от 200 членове в края на 1930 г. в края на 1931 г. той вече наброява над 600 чле-

нове¹¹⁾. За това със сигурност допринася и най-известната и мащабна акция, организирана за цялото съществуване на БОНСС, а именно – многохилядните протести на студентите против връщането на бившия министър-председател Александър Цанков като преподавател в Университета. Тези масови протестни действия са подробно описани от изследователите на БОНСС и в спомени на участници в събитията¹²⁾. Тук само ще отбележим, че и при този студентски протест се пролива кръвта на десетки студенти, пребити от нахлулата в сградата на Ректората полиция. Впоследствие Университетът е затворен за пет дни, а сблъсъци между студенти и полиция продължават да се водят по централните софийски улици и площади. Но не в пролятата студентска кръв се състои успехът на БОНСС, а в това, че той успява да обедини мнозинството студенти в един общ протест и че този протест завършва с победа – по решение на Академическия съвет от 19 декември 1931 г. Ал. Цанков е временно отстранен от преподавателска работа в Университета.

Тази победа на БОНСС идва именно заради засилването на Съюза, а не заради демократизирането на режима. Макар от лятото на 1931 г. Демократическият сговор да е заменен от нова управляваща коалиция – на Народния блок, *„изключителната наказателна репресия не отслабна, съдебният и извънсъдебният терор не престанаха“* (Милкова, 1973). Ако и да е имало някакви демократични промени и реформи, то те не касаят дейността на полицията. Продължава грубото и систематично потъпкване на университетската автономия чрез упражняване на полицейско насилие на територията на Алма матер. Продължават обиските и арестите по коридорите и аудиториите. За установяването на полицейски режим в Университета допринасят и някои от неговите ректори. В Архива на МВР е запазено поверително писмо на ректора Богдан Филев до Дирекцията на полицията от 11 април 1932 г. То съдържа едно-единствено изречение: *„Понеже в Университета зачестиха напоследък студентски събрания във връзка със стачката във Ветеринарномедицинския факултет, които събрания университетската управа не може да предотврати, моля Дирекцията на Полицията да изпрати в Ректората няколко души цивилни агенти, които да бъдат на разположение за разтурване на събранията и залавяне на инициаторите“*¹³⁾. В сътрудничество с полицията срещу протестиращите студенти се включват и други ректори като например проф. Л. Диков. Това сътрудничество не остава тайна за студентите, някои от които очевидно изразяват бурно възмущението си. Запазен е документ от 22 януари 1934 г., в който проф. Л. Диков се жалва на полицията от *„лошото положение“* в Университета. Масовите изключвания на студенти не помагат за усмиряването на останалите техни колеги. Напротив – *„имаме няколко случая на опит за линчуване на ректора и на няколко професори. Тази година се направи опит с мене. Това в никой университет в света не става. Най-мно-*

го сме заплашени аз и професор Владикин... Получаваме и заплашителни писма“⁽¹⁴⁾. Проф. Диков се оплаква и от студентските националистически организации, по-специално от ОСО „Христо Ботев“ и Корпорацията на запасните офицери, които по негово мнение са се разпаднали и „опартизанили“. Той многозначително заключава, че на тях не може да се разчита и че „при това положение имам надежда само в полицията, тя само може да обезпечи академическата свобода и ни гарантира личната безопасност и спокойствие“⁽¹⁵⁾. Тук прави впечатление, че до този момент вместо на полицията очевидно се е разчитало на студентите националисти за борба срещу студентите антифашисти – ценно признание, което е в потвърждение на многобройните обвинения на бонсистите, че съществува връзка не само между академично ръководство и полиция, но и между полиция и студентите националисти.

Координация между полиция и студенти националисти може да се открие например в една полицейска сводка „По положението в Университета“ от 12 март 1934 г.⁽¹⁶⁾ На този ден бонсистите се опитват да вдигнат колегите си на стачка, като държат протестни речи по аудиториите. Но навсякъде съответният агитиращ колегите си бонсист бива нападат от студенти националисти, а впоследствие и арестуван от полицията. При сблъсъци между бонсисти и националисти, арестувани винаги са само бонсистите.

Именно след един масов сблъсък между бонсисти и националисти полицията успява да нанесе може би най-тежкия си удар срещу БОНСС за периода 1930 – 1934 г. – закриването на студентския стол „Народен студент“. В специално изложение на полицията от 7 декември 1933 г.⁽¹⁷⁾ става ясно, че столът, намиращ се ул. „Цар Шишман“ №24, е създаден през април с.г. и е през цялото време е поставен под наблюдението на „Държавна сигурност“. Установява се, че „Народен студент“ се използва и като клуб на БОНСС – оценен от полицията като най-активната и най-инициативна лява студентска организация по това време (в сравнение със студентските организации на земеделци, социалдемократи и анархисти). Смята се, че там се събират не само студенти, но и редица нелегални комунистически функционери. На 10 ноември 1933 г. „случайно“ минаваща покрай стола група студенти националисти провокира сблъсък със събралите се в „Народен студент“ бонсисти. Националистите са отблъснати с дъжд от камъни. Впоследствие обаче се намесва полицията, която открива стрелба и арестува всичките 64 души, намиращи се по това време в стола. 47 от тях са изключени от Университета и интернирани по родните си места, а „Народен студент“ е окончателно закрит от полицията няколко месеца по-късно – на 19 март 1934 г.

Най-впечатляващото е, че и след този тежък удар БОНСС не само не е унищожен, но дори не е отслабен. Точно обратното. По данни на полицията, към

март 1934 г., в БОНСС вече участват 1300 души¹⁸⁾. Т.е. в рамките на 4 години полицията не само не успява да неутрализира тази студентска организация, но и допуска тя да увеличи с 550 % членския си състав.

Представеният ожесточен сблъсък между бонсисти и полиция по никакъв начин не се вписва в определенията за управлението на Ляпчев и на Народния блок като „време на класическо спазване нормите на парламентарната демокрация“, на „зачитане на всички права и свободи на модерната демокрация“¹⁹⁾ и дори „своеобразен връх на българския парламентаризъм“²⁰⁾. Много по-точно като че ли стоят ироничното определение „Со кротце, со благо и со малко кютек“ за управлението на Андрей Ляпчев и (не)двусмисленото самоопределение на Никола Мушанов – „корава демокрация“ – за управлението на ръководеното от него правителство на Народния блок. Или както отбелязва Стефан Стоименов в своята монография за полицията: това са години на умиротворяване чрез репресивни мерки (Стойменов, 2003). Но всъщност умиротворяване така и не настъпва.

БЕЛЕЖКИ

1. АМВР, ф. 2123К, оп. 1, а. е. 6580, л. 1.
2. Пак там, а. е. 5619, т. II, л. 10 + гръб.
3. Пак там, а. е. 451, л. 6 – 7.
4. Пак там, а. е. 43 „Д“, л. 8.
5. Пак там, а. е. 17 942, л. 6.
6. Пак там, а. е. 18 945, л. 1 – 3.
7. Пак там, л. 8 – 9.
8. Пак там, а. е. 13 940 „А“, л. 57 – 60.
9. Архив на Софийски окръжен съд, ф. 21 24К, оп. 1, а. е. 106 364, л. 3.
10. АМВР, ф. 2123К, оп. 1, а. е. 4645, л. 5.
11. АМВР, ф. 2123К, оп. 1, а. е. 6580, л. 6 (гръб).
12. Мичев, Д., Стойко Колев. Цит. съч., 33 – 42. БОНСС. Спомени на дейци на Българския общ народен студентски съюз. София, 1958, 32 – 37. Където народът, там и ние. Сб. Спомени на бонсови дейци. Съст. Ив. Ненов. София, 1970, 30 – 33.
13. АМВР, ф. 2123К, оп. 1, а. е. 4645, л. 5.
14. Пак там, а. е. 13 940 „А“, л. 86.
15. Пак там.
16. Пак там, а. е. 4371 „3“, л. 12.

17. Пак там, а. е. 43 „X“, л. 20 – 23.
18. Пак там, а. е. 17 429, л. 48.
19. Дискусия: фашизмите в България и по света. – Демократически преглед. 1996, № 4 – 5, с. 370.
20. Пак там, с. 377.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Arnaudov, M. (1939). *Istoriya na Sofiyskiya universitet „Sv. Kliment Ohridski“ prez parvoto mu polustoletie 1888 – 1938*. Sofia [Арnaudов, М. (1939). *История на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през първото му полустолетие 1888 – 1938*. София].
- Irechek, K. (1930). *Balgarski dnevnik 1879 – 1884 g., t. 1*. Sofia [Иречек, К. (1930). *Български дневник 1879 – 1884 г., т. 1*. София].
- Michev, D. & Kolev, S. (1960). *Borbite na narodното studentstvo nachelo s BONSS*. Sofia [Мичев, Д. & Колев, С. (1960). *Борбите на народното студентство начело с БОНСС*. София].
- Michev, D. & Koynarski, P. (1971). *BONSS. Dokumenti i materiali*. Sofia: Narodna mladezh [Мичев, Д. & Койнарски, П. (1971). *БОНСС. Документи и материали*. София: Народна младеж].
- Milkova, F. (1973). *Istoriya na balgarskata burzhoazna darzhava i pravo prez perioda 1918 – 1944*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo [Милкова, Ф. (1973). *История на българската буржоазна държава и право през периода 1918 – 1944*. София: Университетско издателство].
- Stoimenov, S. (2003). *Politsiyata v Balgaria (1879 – 1944)*. Sofiya: Albatros [Стоименов, С. (2003). *Полицията в България (1879 – 1944)*. София: Албатрос].
- Todorova, Tsv. (1988). *Balgarskata studentska mladezh v demokratichnite i antifashistkite borbi 1918 – 1944*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo [Тодорова, Цв. (1988). *Българската студентска младеж в демократичните и антифашистките борби 1918 – 1944*. София: Университетско издателство].
- Todorova, Tsv., Dimitrov, Il. & Genchev N. (red.). (1987). *Istoriya na mladezhkoto revolyutsionno dvizhenie v Balgaria. 3. dop. izd.* Sofia: Narodna mladezh. [Тодорова, Цв., Димитров, Ил. & Генчев Н. (ред.). (1987). *История на младежкото революционно движение в България. 3. доп. изд.* София: Народна младеж].
- Tsankov, Al. (2003). *Moeto vreme*. Sofia: Prozorets [Цанков, Ал. (2003). *Моето време*. София: Прозорец].

THE BULGARIAN GENERAL NATIONAL UNION OF STUDENTS AND THE POLICE (1930 – 1934)

Abstract. The article aims to reveal in most general terms the police actions against one of the major Bulgarian students' organizations during the 30s of the 20th century. Documents from the archives of the Ministry of Interior and of Sofia District Court and studies on the police and on the justice system of the period have been used. Some of the main methods of collecting information and neutralizing the activity of the Bulgarian General National Union of Students (BGNUS) used by the state and its repressive bodies are revealed. Examples of the systematic violation of university autonomy by the police are provided but also examples of the popularity, which BGNUS acquires among students despite the prosecution and the semi-legal status of the organization. In view of the revealed data, it becomes questionable whether the government of Andrey Lyapchev and of the People's Block during whose period of office BGNUS was constituted and developed its activities, has been of democratic nature (as supposed today by a large number of modern historians).

✉ **Boris Boev, PhD Student**

Faculty of History
University of Sofia
15, Tzar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: y008@abv.bg